

Marta Polohová

VOKÁLIS PEDAGÓGIA SZLOVÁKIÁBAN¹

Absztrakt

A tanulmány Szlovákia zenei életének feltérképezése mellett betekintést nyújt az itteni vokális, azaz énekpedagógia fejlődésébe is. A szerző dolgozatában felvázolja a szlovák énekes képzést, továbbá bemutatja a legjelentősebb énekmesterek Európa különböző operaszínpadain kifejtett énekművészi tevékenységét, mely igen kedvező hatással volt a szlovák énekiskolák fejlődésére. A mintegy 90 éves múltra visszatekintő szlovák vokális pedagógia formálódásában három énekmesteri generációt különböztet meg. Az énekmesterek sorából két jelentős személyiséget emel ki: Josef Egem és Anna Hrušovská életútját mutatja be részletesebben diákéveiken, aktív koncert, opera és pedagógusi tevékenységükön keresztül.

Kulcsszavak:

Szlovák énekpedagógia. Énekiskolák. Szlovák Zeneiskola. Josef Egem. August Iffert. Bel canto. Anna Hrušovská. Lucia Popp. Mozarti stíluskreáció.

A szlovák vokális, azaz énekpedagógia olyan kiemelkedő énekművészek által vált ismertté a világban, mint Edita Grúberová, Lucia Popp, Peter Dvorský, Gabriela Beňačková, Peter Mikuláš, Ľubica Orgonášová, Dalibor Jenis, Pavol Bršlík, Ľubica Vargicová, Adriana Kučerová, Otokar Klein, Gustáv Beláček. Ezek az énekművészek a világ nagy presztízsű operaházai-ban, hazai és külföldi koncertpódiumokon léptek és lépnek fel. Énekesi teljesítményük és művészi előadásmódjuk kultiválásánál jeles énekmesterek bábáskodtak. Előadásomban velük foglalkozom.

A szlovák énekpedagógia kialakulása és fejlődése szorosan összefonódik az adott korszak kulturális és társadalmi helyzetével. Kezdetei 1918-ra, a Csehszlovák köztársaság megalakulásának időszakára nyúlnak vissza. A 20. század eleji szlovákiai zeneközpontokat egy bizonyos nemzeti differenciáltság jellemezte, továbbá az a tény, hogy zenei teljesítményük fejlettségi és professzionális szintje nem érte el a környező országok szintjét. Az új köztársaságban a szlovák zeneművészeti kultúra indulása idején egyetlen

---

¹ A tanulmány az MŠ SR KEGA 032 PU-4/2011 számú projekt része.

saját professzionális intézménnyel sem rendelkezett. A szlovák énekpedagógia ebben a fejlődési szakaszában fontos szerepet játszottak a cseh zenészek – karmesterek, hangszeres zenészek, énekesek és zenetanárok.

A szlovák énekpedagógia első korszakának sok nehézséggel és akadályllyal kellett szembenéznie. Nem voltak hagyományai, melyekre építeni lehetett volna és nem volt arra sem lehetősége, hogy összevethesse magát más énekiskolákkal. A szlovák énekiskola a 20. sz. első felében olyan énekiskolák hatása alatt formálódott, melyek Szlovákiában működő pedagógus-személyiségek és tanítványaik közvetítésével nyertek teret. A szlovák énekiskola különböző nemzeti énekiskolák tapasztalataiból merítve kereste saját, nemzeti (szlovák) nyelven megvalósuló előadóművészi hangját. Nem feledkezhetünk el arról a tényről sem, hogy az első világháború után a szlovákiai énektechnikai oktatás az idegen nyelvek (olasz, német, cseh) fonetikájára épült. Ez annak következményeként alakult így, hogy az énekpedagógusi pályára lépő egykori operaénekesek képzésére Európa különböző országaiban került sor. Meg kell említeni, hogy míg néhány európai város ebben az időszakban már kiváló konzervatóriumokkal rendelkezett, addig Szlovákiában csak 1919-ben alakult meg az első „Szlovák Zeneiskola” (HŠS), mely a szlovák professzionális zenekultúra alapjait rakta le. Ettől az időszaktól számítjuk a szlovák énekpedagógia több mint 90 éves történetét, melyben az énekmesterek három generációját különböztetjük meg.

Az első generációba (1918-1945) a következő énekmesterek tartoznak:

Josef Egem	(basszus, 18.11.1874 Kladno - 17.8.1939 Praha)
Darina Žuravlevová	(szoprán, 10.10.1906 Stará Turá – 17.3.1988 Bratislava ²)
Arnold Flögl	(basszus, 10.7.1885 Kroměříž – 20.11.1950 Bratislava)
Anna Korinska	(szoprán, 14.3.1899 L'vov - 2.5.1976 Bratislava)

A felsorolt személyiségek mindegyike jelentős mértékben hozzájárult a szlovák énekművészet fejlődéséhez.

A zenepedagógusok második generációját, tekintettel a középszintű zeneiskolai oktatás (Pozsonyi állami Konzervatórium 1941) és az 1949-re kiépülő felsőfokú zeneintézet (VŠM Zeneművészeti főiskola) transzformációjára, pedagógiai tevékenységük szerint három csoportba sorolhatjuk:

---

² Magyar elnevezése: Pozsony

1. a Pozsonyi Állami Konzervatórium énektanárai,
2. magánének-tanárok,
3. a Pozsonyi Zeneművészeti Főiskola énektanárai.

1. A Pozsonyi Állami Konzervatórium legkiemelkedőbb személyiségei közé tartozik:

Ida Černecká	(szoprán, 18.7.1920 Bratislava-Rača – 18.1. 2009 Bratislava)
Magda Móryová	(szoprán, 29.9.1905 Košice – 3.8.2001 Bratislava)
Mária Medvecká	(szoprán, 21.12.1916 Nová Baňa – 9.6.1990 Bratislava)
Mária Smutná	(szoprán, 11.5.1913 Brno-Královo pole – jún 2004 Bratislava)
Štefan Hoza	(tenor, 20.10.1906 Smižany, okr. S.N.Ves – 6.4.1982 Bratislava)
Dita Gabajová	(mezzoszoprán, 23.6.1914 Orlov, S. Ľubovňa – 23.1.2000 Bratislava)
Miloslava Sopiřová	(szoprán, 28.4.1922 Praha)

2. Magánének tanárok:

Marta Ratajová-Schimplová	(szoprán, 28.7.1907 Benátky nad Jizerou, - 2.4.1985 Bratislava)
Ljuba Makovická	(szoprán, 21.1.1921 Bratislava – 2.1.2005 Bratislava)
Emil Schütz	(bariton, 6.7.1910 Kostelec nad Orlicí, - 1.7.1999 Bratislava)
Helena Bartošová-Schützová	(szoprán, 11.1.1905 Budapešť, - 8.2.1981 Rychnov nad Kněžnou, poch. v Bratislave)
Franjo Hvastija	(bariton, 11.3.1911 Ljubljana, SFRJ – 5.9.2005 Bratislava)

3. A pozsonyi VŠMU Zeneművészeti fakultás énekmesterei:

Imrich Godin	(tenor, 17.7.1907 Vrábl'e - 13.4.1979 Bratislava)
Janko Blaho	(tenor, 15.9.1901 Skalica - 24.4.1981 Bratislava)
Anna Hrušovská	(szoprán, 7.1.1912 Budapešť - 4.2.2006 Bratislava)
Mária Kišonová-Hubová	(szoprán, 17.3.1915 Láb na Záhori – 11. 8. 2004 Bratislava)

A 21. század elején működő szlovák énekmestereket a harmadik generációba soroltuk. Közülük a három legsikeresebb énekmestert választottuk ki:

Vlasta Hudecová (szoprán, 19.3.1937 Moravské Lieskové, okr. Trenčín)

Zlatica Livorová (szoprán, 10.4.1940 Bratislava)

Eva Blahová (mezzoszoprán, 1.12.1944 Skalica).

Annak ellenére, hogy a szlovák énekpedagógia csak alig több mint 90 évre tekint vissza, a sikeres énekpedagógusok palettája igen gazdag. Jelen előadásunkban a szlovák énekpedagógia fejlődésének kontinuitását két énekmester, Josef Egem és Anna Hrusovská bemutatásával szeretnénk közel hozni.

Josef Egem – cseh hegedűművész, zeneszerző, énekes és pedagógus, az első jelentős énekmester Szlovákiában. A bécsi konzervatóriumban (1904-1907) *August Iffertnél* sajátította el a bel canto³ technikát, melyet igyekezett a szlovák nyelvre is applikálni. Több német operaszínpad vezető basszistája volt. Különösen kiemelkedőt nyújtott a dalirodalom interpretációjában. Szólistaként a brüni, mannheimi, rigai, berni és lugani operában lépett fel. A különböző külföldi operaházak szólistájaként *állandó énekiskolát tartott fenn Bécsben*. Az első világháború idején ezt az iskolát áthelyezte a svájci Bernbe. Később hangszálproblémái miatt felhagyott a

művészi tevékenységgel és zenepedagógusként (hegedűjátékot és énektechnikát tanított Baselben és Luganóban) működött tovább. 1921-ben állást kapott a pozsonyi Zene és Dráma Akadémián (HDA),⁴ ahol 1939-ben bekövetkezett haláláig működött.

---

³ Bel canto – szép ének, énekstílus, mely a 17., 18. században alakult ki Olaszországban. A szép hangzásra, a briliánsan díszített, hajlékony hanghordozásra és a kivételes technikai tudásra helyezi a hangsúlyt. Tökéletes légzés technikát, legató képzést, teljes hangterjedelmet, valamint átszellemült és művészi mélyen átélt előadásmódot követel meg. A mai napig az énekművészet csúcának tartják.

⁴A HDA jegyzőkönyvébe 1921. 06. 02-án a következő bejegyzés került:
Josef Egem 1 éves szerződést kapott heti 20 órára, 1500 korona fizetésért. In: *Pamätnica Konzervatória v Bratislave 1919–1969*. Bratislava: Konzervatórium, 1969, s. 50.

Česányiovát (drámai szoprán), Zita Frešovát (szoprán), Dita Gabajovát (mezzoszoprán), Anna Hrušovskát (magántanítványként, koloratúrszoprán), Mária Kišoňová-Hubovát (magántanítványként, szoprán), Štefan Hozát (tenor) stb.

Josef Egem énekmesteri tevékenységével kapcsolatban Darina Žuravlevová „A Pozsonyi Konzervatórium Ének Tanszaka”⁵ című írásában kritikai megjegyzéseket tesz. Elismeri, hogy főleg a művészi előadásmód tekintetében hatása az első szlovák operaénekesi generációra vitathatatlan. Ugyanakkor ezt nem lehet elmondani énektechnikai módszereiről. Žuravlevová elsősorban Egem női hangképzési módszereit illetve kritikával, melyet Josef Egem növendékeként a Zeneakadémián szerzett tapasztalatai alapján fogalmazott meg. Ifj. Štefan Klimoval folytatott beszélgetésében utalt arra, hogy később el is hagyta énekmesterét, mert nem felelt meg neki a módszere, bár elismerte ennek a módszernek a sikerességét más növendékek esetében.⁶

Zita Frešová-Hudcová, J. Egem volt tanítványa mestere módszereivel kapcsolatban így nyilatkozott:

„Egem a zenei alapok lerakásának volt a specialistája. Kiválóan meg tudta tanítani a légzéstechnikát, be tudta állítani a hangot, a hangsúlyt a muzikalításra helyezte. Felsőbb évfolyamokon azonban hajlamos volt arra, hogy minden hangot drámai hangként kezeljen”⁷.

J. Egem módszertani elveivel kapcsolatban ellentétes véleményt fejtett ki egykori növendéke, Helena Bartošová Schützová: „Azt, hogy képes voltam egymás után hangilag és minőségileg egymástól teljesen eltérő művek interpretálására, elsősorban tanáromnak, Egem professzornak köszönhetem. Mintha az utóbbi időben neve feledésbe merült volna, pedig valójában ő nevelte ki a szlovák operaénekesek első generációját”⁸.

Egem énekmesteri kvalitásait dokumentálják kiváló tanítványának Štefan Hozának szavai is:

„Ha az operaénekesi tevékenységemmel kapcsolatban megjelent kritikák és recenziók arról írtak, hogy minden szavam érthető és minden helyzetben tudok bánni a hangommal, hogy szerepjátszással „megcáfoltam” azt az operával kapcsolatos hagyományos nézetet, miszerint az opera nem

---

⁵Pamätnica Konzervatória v Bratislave 1919–1969. Bratislava: Konzervatórium, 1969, s. 51.

⁶KLIMO, Š. ml.: Rozhovory s interpretmi. In: *Slovenská hudba*, č. 7, 1968, s. 325 - 327.

⁷MOJŽIŠOVÁ, M.: Zita Frešová-Hudcová. In: *Hudobný život*, č. 4, roč. 34, 2002b, s. 20-22.

⁸DANULIČ, B.: Stretnutie s národnou umelkyňou Helenou Bartošovou, In: *Hudobný život*, 1970, č. 12 - 13, s. 7.

más, mint a díszlet középpontjába állított kosztümös koncert, akkor ki kell mondjam, hogy ez korántsem csak az én érdemem, hanem főleg tanáromé, aki erre az útra vezetett. A legnagyobb hálával gondolok rá, és el kell mondjam, hogy tanácsai mindig eszembe jutottak egy-egy szerep megformálásakor”⁹.

Ezek az egymásnak ellentmondó vélemények csak megerősítenek bennünket abban, hogy valóban specifikus az énekmester munkája, és hogy minden egyes tanítványhoz egyéni módon kell viszonyulnia.

J. Egem növendéke volt **Anna Hrušovská**, az első szlovák koloratúrszoprán, később énekmester, akinek ez év január elején emlékeztünk meg születésének 100. évfordulójáról. 1912. január 7-én született Budapesten és egészen 1922-ig Túrócszentmártonban élt evangélikus értelmiségi szüleivel. Később Pozsonyba költöztek, ahol Anna Hrušovská elvégezte a polgári iskolát. Tanulmányait a kereskedelmi akadémián folytatta, e mellett azonban zongoraórákat vett Anna Kafendovánál. Josef Egemnél magánúton (1932-1935) tanult énekelni, mivel apja nem hitt lánya tehetségében. Ez után 1935-36 között a Neues Wiener konzervatóriumban tanult Augustin Gallnál.

Első szerződése az Ústi nad Labem-ben lévő német nyelvű operaházba szólította az énekesnőt (1936-38), mely abban az időben kiváló színvonalon működött, és ahol a német opera kiválóságai közül is többen kezdték művészi karrierjüket. Itt tartózkodása idején Ružena Herlingerovánál, Prágában tökéletesítette énekművészetét. Ez a kivételes énekmester, aki később a tengerentúlon nevelte ki a világhírű operaénekesek egész sorát, Anna Hrušovskát a bel canto hangképzés és a koloratúr technika irányába terelte. Anna Hrušovská két évadban (1938-40) a bécsi Volksoper szólistájaként működött, mely akkoriban színvonalát tekintve a bécsi állami operával is konkurálhatott. Bécsi tevékenysége idején Anna Hrušovská Rosy Merkertől vett énekórákat, ahol hangtechnikai adottságait tovább fejlesztette (frazéálás, muzikalitás) kiváló karmesterek és korrepetitorok segítségével. 1940-

---

⁹ HOZA, Š.: *Ja svoje srdce dám (kniha spomienok 1. diel)*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1989, s. 190.

45-ig a grazi operában énekelt. Bár számtalan meghívást kapott Európa különböző operaszínpadjaira, a háborús események hatására és édesanyja kérésére visszatért Pozsonyba¹⁰. A pozsonyi operába 1945-ben érett énekművészként, komplett koloratúr repertoárral és a mozarti stílusjegyek birtokában tért vissza, ahol meghonosította az európai stílusú operaéneklést, a zenei szöveg precíz artikulálását és a természetes színészi játékot.

Anna Hrušovská volt az első nagy koloratúrszoprán Szlovákiában, aki kiválóan interpretálta Mozart műveit (Az éj királynője a Varázsfuvolá-ban, Konstanza a Szóktetés a szerájából c. operában, Zerlina a Don Giovanni-ban, Susanna a Figaro házasságá-ban...). Bravúros hangtechnikájának köszönhetően uralni tudta a legigényesebb Mozart szerepeket is. Felejthetetlen volt Gildája a Rigolettóból és a Traviata Violettaja is.

Viszonylag korán, 50 éves korában, 1962-ben fejezte be aktív énekesi pályáját, mely után az énektanítással foglalkozott. Több mint 20 éves (1956-1979) tevékenysége során a pozsonyi zeneművészeti főiskolán 24 növendéket indított útjára, akik közül a legsikeresebb *Lucia Popp*¹¹ volt. A külföldön is rendkívüli sikereket elérő tanítványnak köszönhetően megnőtt az érdeklődés Anna Hrušovská énekórái iránt. Így 1965-73 között hetente kétszer járt Bécsbe magánéneket tanítani. Felkérést kapott Ankarából is, de családi okokra hivatkozva nem vállalta ezt a munkát.

Anna Hrušovská személyiségét és módszertani elveit volt szerencsém személyesen megismerni, amikor felvételt nyertem a Pozsonyi Zeneművészeti Főiskolára. Az utolsó növendék voltam, akit Anna Hrušovská nyugdíjba vonulása előtt befogadott az osztályába. Apró termetű, elegáns, disztíngvált, karizmatikus dáma volt. Az arcáról jószág és nyugalom áradt. Növendékeit kedvesen „szajkónak” becézte, és az órákon tapintatával és türelmével kellemes, otthonos légkört teremtett. Soha nem láttam rosszkedvűnek vagy fáradtnak. Mindazt a felhalmozott tudást, amivel ő rendelkezett, továbbadta tanítványainak. A szakmai tudás mellett megtanított bennünket arra is, hogy örülni kell minden egyes jól elénekelt hangnak, és hogy egymást mindig támogatnunk kell. A fellépéseket követően nem kezdte azonnal kritizálni a tanítványait. Erre csak másnap kerített sort, hogy lehetősége legyen az énekesnek a lelki rehabilitációra. Sajnos csak egy évig dolgoztunk közösen, de ez alatt a viszonylag rövid idő alatt is tudatában voltam annak, hogy milyen kivételes személyiség a tanárnő. Énekmesteri tevékenységének elismeréséül a zeneművészeti főiskola rektora 1991-ben docenssé nevezte ki.

---

¹⁰ Osztrák férje révén A. Hrušovská rendelkezett osztrák állampolgársággal is.

¹¹ A sors iróniája, hogy A. Hrušovská 13 évvel túlélte tanítványát. Lucia Popp 54 évesen halt meg, 1993. november 16-án.

A szakma Anna Hrušovská egyedi énekmeisteri módszereit a kulturális örökség részének tekinti. Ennek a hagyatéknek megőrzését és a további generációknak való átadását a Pozsonyi Egyházi Konzervatórium tanárai vállalták magukra, akik 1992-ben az ének tanszakot éppen Anna Hrušovskáról nevezték el. Magától értetődő, hogy az „Anna Hrušovská Ének Tanszak” születésénél jelen voltak egykori növendékei is: Vlasta Hudecová, Zlatica Livorová és Eva Malatincová, aki az intézet létrejöttétől kezdve ellátja az igazgatói posztot.

2002-ben az énekmeister 90. születésnapját tanítványai a pozsonyi Prímási palotában koncerttel köszöntötték. A szünni nem akaró tapsot és ünneplést Anna Hrušovská a tőle megszokott, közvetlen hangon köszönte meg. Életútja 2006. február 4-én, Pozsonyban zárult le.

Pedagógusi empátiáját, kiművelt zenei ízlését és az emberi hanggal kapcsolatos széleskörű ismereteit igyekezett tanítványainak átadni, akik közül többen kiváló énektanárokká váltak. Közülük kiemeljük Vlasta Hudecovát, Zlatica Livorovát és Eva Blahovát. Anna Hrušovská módszertani elveit egykori tanítványai alkalmazzák saját pedagógusi munkájukban. Énekmeisteri tevékenységük eredményességét mi sem bizonyítja jobban, mint tanítványaik sikerei a hazai és külföldi operaszínpadokon: Eva és Dalibor Jenisovék, Ľubica Vargicová, Otokar Klein, Terézia Babjaková-Kružliaková, Ľudovít Ludha, Magdaléna Kožená, Michal Lehotský, Jozefína Puczová, Vladimír Kubovčík, Jana Valášková, Eva Šeniglová, Andrea Danková, Gustáv Beláček és mások.

Napjaink legsikeresebb szlovák operaénekesei közé tartozik *Mária Porubčinová*,¹² *Lenka Máčiková*¹³ és *Linda Ballová*¹⁴. Az Anna Hrušovská módszereivel képzett fiatal, sikeres szlovák operaénekesek sora bizonyítja, hogy ma már joggal beszélhetünk az általa létrehozott énekiskolai hagyományról, mely tovább öröklődik, és újabb sikereket hoz a szlovák énekpedagógiának.

Szlovák nyelvből fordította Maruzsné Sebó Katalin

---

¹²Mária Porubčinová legnagyobb presztízsű elismerései: 2008-ban Zaragozában a Nemzetközi Monserrat Caballet énekverseny finalistája, 2009-ben a Hans Gabor Belvedere Nemzetközi Énekverseny 3. helyezette Bécsben, 2009-ben a Drezdai Competizione dell'Opera Schneider-Trnavského Nemzetközi Énekverseny 1. helyezette.

¹³ Lenka Máčiková legnagyobb presztízsű elismerései: 2002-ben az M. Schneider Tranovský Nemzetközi Énekverseny 3. helyezette, 2004-ben a Karlovy Vary-ban megrendezett Antonín Dvořák Nemzetközi Énekverseny 1. helyezette, 2006-ban a Totti del Monte Nemzetközi Énekverseny finalistája az olaszországi Trevisóban, 2010-ben a Wilhelm Stenhammar International Music Competition, Norrköping versenyen Svédországban finalista.

¹⁴Több nemzetközi énekverseny résztvevője. 2011-ben a Ferruccio Tagliavini Deutschlandsberg Nemzetközi Énekverseny finalistája.

Szakirodalom

- BOKESOVÁ, Z. 1940. O slovenských operných spevákoch. In: *Živena*, č. 30, 1940, s. 168-169.
- DANULIČ, B. 1970. Stretnutie s národnou umelkyňou Helenou Bartošovou. In: *Hudobný život*, 1970, č. 12-13, s. 7.
- HOZA, Š. 1969. *Pamätnica k 50. výročiu založenia konzervatória*. Bratislava : Tatran, 1969, s. 62.
- HOZA, Š. 1989. *Ja svoje srdce dám. (Kniha spomienok 1. a 2. diel)*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1989. 324 s. ISBN 80-2200-029-9
- KLIMO, Š. ml. 1968. Rozhovory s interpretmi. In: *Slovenská hudba*, č. 7, 1968, s. 325-327.
- MOJŽIŠOVÁ, M. 2002b. Zita Frešová-Hudcová. In: *Hudobný život*, č. 4, roč. 34, 2002, s. 20-22.
- Pamätnica Konzervatória v Bratislave 1919–1969*. Bratislava : Konzervatórium, 1969, s. 50 - 51.
- POLOHOVÁ, M: 2012. *Formovanie a osobnosti vokálnej pedagogiky na Slovensku*. Prešov: Filozofická fakulta PU, 157 s. ISBN 978-80-555-0509-